

“Naša sirovina se zove obrazovanje- za moderno stručno usavršavanje”

KOSOVA

we want
që duam
koju zelimo

Izdavač:

Frank Hantke, FES

Nora Hasani, KDWW

David Oberhuber, GIZ

“Naša sirovina se zove obrazovanje- ——— za moderno stručno usavršavanje”

28.08.2019 —————

Autori:

Jan- Axel Voss, Vršilac dužnosti ambasadora Nemačke

Joachim Lapp, Nemačka Organizacija Zaposlenih

Za Stručno Obrazovanje i Dalje Oposobljavanje

Hysni Ymeri, Training Center Meister, Hymeri Group

Ansgar Klinger, Član Izvršnog odbora direktora Sindikata obrazovanja i nauke
(Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft), stručnog obrazovanja i naprednog obrazovanja

Leona Jahiri, Učenica stručne škole

Havushe Bajrami Bunjaku, Majka, Savet roditelja

Erza Plava, FES

Bedri Xhafa, Direktor Kosovske agencije za promociju zapošljavanja

Isuf Calaj, Direktor srednje tehničke Škole (shmt/stš) “pjetër Bogdani”, Uroševac”

Kemajl Zariqi, Direktor fabrike alata "Plus"

Elhami Kadiri, Učenik stručne škole u Meister Training Centru

Julia Becker, GIZ Kosova

Valbona Feti Mjeku, Ministarstvo obrazovanja Kosova

Arben Zymeri, Direktor u Meister Training Centru

Jeta Xharra, Novinar

Ana Kontny, GIZ

Marigona Mustafa, OEGJK

Mevlyde Hyseni, FES

David Oberhuber
GIZ

Nora Hasani
KDWW

Frank Hantke
FES

Predgovor tri izdavača

Naslov naše male brošure o stručnom obrazovanju na Kosovu vrlo je svesno izabran. Kosovo nema dovoljno takozvanih resursa, kao što su prirodni resursi poput prirodnog blaga ili druge mogućnosti pomoću kojih bi moglo da razvija modernu i stabilnu ekonomiju za svoje građane. Međutim, druge evropske zemlje su zavidne na Kosovu zbog činjenice da ima važan "resurs" za ekonomski i socijalni razvoj zemlje koji je gotovo u višku: Kosovo ima takozvane ljudske resurse, što znači mlade žedni da uče,

koji dobrim poslom žele da grade sigurnu budućnost ovde - i sigurno mogu. Kosovo je najmlađa zemlja u Evropi!

Međutim, ovaj važni "resurs" za svaku zemlju nije dovoljno iskorišćen na Kosovu. Samo oko 20% mladih na Kosovu ima formalne ugovore o radu, pri čemu većina mora raditi - često ilegalno - u zanimanjima za koja uopšte nije kvalifikovana, i to ne retko za minimalnu platu!

Previše je mladih ljudi danas razočarano, jer su često prešli dug put u obrazovanju, položili ispite sa visokim ocenama i na kraju moraju da shvate nisu korisni u ovom društvu. S druge strane, kosovska ekonomija očajnički traži kvalifikovanu radnu snagu!

Za planiranje obrazovnog i profesionalnog putovanja za mlađe generacije, nije dovoljno samo lična želja ili želja roditelja. Treba uzeti u obzir i stvarnost u svetu rada, u kojoj bi mlađe generacije trebale da pronađu adekvatno radno mesto. Ovde je uključeno još više faktora. Svet rada na Kosovu menja se iz dana u dan. Hitno su potrebne nove stručne spremne, dok su neke postojeće postale suvišne i nisu potrebne, jer ih ima mnogo.

Kosovo je jedna od evropskih zemalja sa najvećim procentom mladih koji studiraju. Ali ono što se na prvi pogled čini vrlo pozitivnim, često se ispostavi kao iluzija. Jer, u vreme kada treba da se srednjoškolsko obrazovanje nagradi dobrim poslom, većina mladih treba da shvati da su ne retko sledili nerealne snove i nisu pravilno orijentisani. Štaviše, mnogi ponosni roditelji moraju shvatiti da svoju decu nisu savetovali kako treba – iako je više nego

jasno da oni žele svojoj deci najbolje. Nijedna savremena ekonomija ne može se osloniti samo, ili većinom, na akademske kvalifikacije. Nemačka, koja ima ekonomiju sa vrlo naprednom i prosperitetnom budućnošću, to može tvrditi decenijama samo zato što njena ekonomija počiva na dva vrlo zdrava stuba. Akademski i ne-akademski stub. Oko 50% mladih tokom svake školske godine ne traži visoko akademsko obrazovanje, već stručno obrazovanje u jednoj od više od 300 različitih zanimanja.

To je zato što znaju da će u budućnosti trebati tržištu rada. Štaviše, mogu biti sigurni da će dobiti dobru kvalifikaciju, jer svi, od politike, škole, ekonomije, mnogo ulažu u ovaj „resurs“! Pored toga, apsolvanti sa tako solidnom profesionalnom kvalifikacijom primaju pristojnu platu. Postoji veliki broj karijera koji dokazuju da čak i revnost i neakademske ambicije dovode do vrlo dobre plate.

Svakako, još uvek nije postignut cilj uspostavljanja kvalitetnog sistema stručnog obrazovanja koji je nacionalno priznat. Potrebno nam je više poslodavaca, nastavnika, ali i roditelja i mladih koji to žele učiniti i

posvećeni su da Kosovo u budućnosti ima dobro kvalifikovanu radnu snagu.

Stoga bismo ovom brošuru želeli da se obratimo svima, koji su odgovorni za to kako bi mladi ljudi Kosova u zemlji mogli da dobiju pravi savet i imati dragocenu budućnost. To su pre svega roditelji koji do sada ne znaju mnogo o svim prilikama i potrebama na tržištu rada. To su nosioci ekonomskih i obrazovnih politika, koji će samo zajedno uspeti da podstiču ekonomski razvoj, koji se zasniva na solidnim kvalifikacijama za sve privredne sektore. To su preduzetnici, koji moraju znati da će njihovi poduhvati uspevati u budućnosti samo ako imaju kvalifikovanu radnu snagu – i to za sve oblasti delovanja u njihovim preduzećima. To su nastavnici, koji daju svoj doprinos, tako da deca i mladi, koji su im povereni, ulaze dobro pripremljeni u svet rada

Ovom brošuricom, međutim, želimo da posebno onima kojima je to potrebno: mladima, dajemo neke savete. Treba im ponuditi mogućnosti koje mogu da koriste za upoznavanje profesionalnog sveta širom sveta, pre donošenja odluka i izbora profesionalne karijere. Oni bi trebali imati pravo da vide

mogućnosti koje nudi dualno stručno obrazovanje na Kosovu (saradnja između škole/teorije i prakse/preduzeća): siguran posao, dobru platu i zadovoljavajuću aktivnost, koja odgovara njihovom obrazovanju.

DUALNO OBRAZOVANJE

Jan-Axel Voss

Pozdravna reč¹

Zašto je tema "Dualno stručno obrazovanje" bitna? Da li je podjednako važna kako za Kosovo, tako i za Nemačku?

Prvo o Nemačkoj: Mi smo velika zemlja, ali sa vrlo malo prirodnih resursa. Odnosno, mnogo je ljudi, ali malo je materijala sa kojima se može

raditi. Zato su nam potrebne pametne glave, jer u protivnom naša ekonomija ne može napredovati. Ovim glavama je potrebno obrazovanje. Nemačka privreda je bila i jeste uspešna, jer se može osloniti na dobro obrazovanje u svim oblastima i nivoima privrede. U tom kontekstu, između stručnog i akademskog obrazovanja postoji mnogo preseka: Stručno obrazovanje u Nemačkoj

¹Ova uvodna reč se oslanja na govor g. Fosa (Voss) prilikom otvaranja zajedničke konferencije Fridrich Ebert Fondacije, Kosovsko-nemačke privredne komore i Društva za međunarodnu saradnju (GIZ) "Stručno obrazovanje i profesionalna edukacija predstavljaju ekonomsku politiku" 02.05.2019 u Prištini.

uključuje i važne delove bitnih kvalifikacija, koje se kasnije mogu koristiti u akademskom radu i obrnuto, akademsko obrazovanje u Nemačkoj gotovo uvek sadrži i elemente prakse, koji se kasnije mogu koristiti, pre svega, kod bavljenja profesijom.

Međutim, samo oba aspekta zajedno, oba stuba - akademsko i ne-akademsko obrazovanje, omogućila su ekonomski rast i dobre izgleda za budući razvoj u Nemačkoj. Zbog toga smo, kao ambasada, kao nemačka vlada, uvereni da Kosovu treba i akademsko i praktično-stručno obrazovanje. Ovde želim da napomenem da već postoji susedna zemlja koja ove godine planira da počne da nudi dualno stručno obrazovanje, po nemačkom modelu – po zakonu: ova zemlja je Srbija. Srbija želi da ovo pitanje intenzivira, sa ciljem da privuče investicije iz Nemačke ili drugih zemalja. Beograd je već sada počeo da poromotivnu kampanju sa ciljem da Volkswagen u Srbiji napravi novu fabriku. A jedan od argumenata koji srpska vlada trenutno koristi je dobro obrazovanje.

Kad je u pitanju nemačka saradnje sa Kosovom, ne radi se o jednostavnom kopiranju

nemačkog modela. Radi se o tome da neka važna iskustva iz Nemačke mogu biti korišćena na Kosovu. Presudan je princip kombinovanja teorije i prakse, ili drugim rečima između ekonomije i školstva, odnosno stručnog obrazovanja. Ova kombinacija teorije i prakse može se postići na različite načine, ali svi modeli i svi odgovori koji se mogu pojaviti zahtevaju blisku saradnju svih zainteresovanih strana. Stoga je dobra ideja okupiti sve zainteresovane strane iz različitih oblasti, jer se samo na taj način može istinski diskutovati. Gde leže najveće poteškoće za Kosovo kod stručnog obrazovanja, po mišljenju nemačke ambasade? Mnoge kompanije na Kosovu traže radnike. I lično razgovaram sa mnogim kosovskim preduzetnicima koji su mi obrazložili ovaj problem. U isto vreme, mnogi mladi ljudi na Kosovu traže posao. Zašto onda imamo tako visoku nezaposlenost na jednoj strani, a sa druge strane, nedostatak radne snage, na koji se žale poslodavci? Prema mom utisku, problem ne leži u manjku volje uključenih strana, mislim da postoji povećana spremnost preduzeća i politike da se snažnije uključe u stručno obrazovanje. Međutim, potrebno je više praktičnog iskustva i još veće podrške iz inostranstva. Istovremeno zapažavam da

praktična saradnja između kosovskih preduzeća i kosovskih državnih institucija, uključujući škole, nije dovoljno izgrađena. Štaviše, i relevantan zakonski okvir na Kosovu nije dovoljan. Ali kada postignemo sve to – dobru volju preduzeća i politike, više prakse, veću podršku i bolji zakonski okvir - hoćemo li se naći u raju stručnog obrazovanja? Bojim se da ne! Još uvek nedostaju smernice i informacije za mlade i njihove roditelje. Akteri na Kosovu moraju uložiti više napora da mladim ljudima i roditeljima predstave velike mogućnosti koje nudi profesionalno osposobljavanje i usmeravanje. Jer, dok bi svi mladi ljudi na Kosovu više želeli da studiraju, neće biti promena ni na polju stručnog obrazovanja, niti tržištu rada. Mnogi ljudi moraju da se predomisle! Mnogi ljudi moraju tek uvideti mogućnosti neakadenskog stručnog usavršavanja. Tada će shvatiti da je bolje biti dobro plaćeni majstor, nego nezaposleni akademik.

Jan-Axel Voss, vršilac dužnosti ambasadora
Nemačke

DUALNO SOO – MOTOR EKONOMSKOG NAPRETKA

DUALNO SOO – MOTOR EKONOMSKOG NAPRETKA

Joachim Lapp

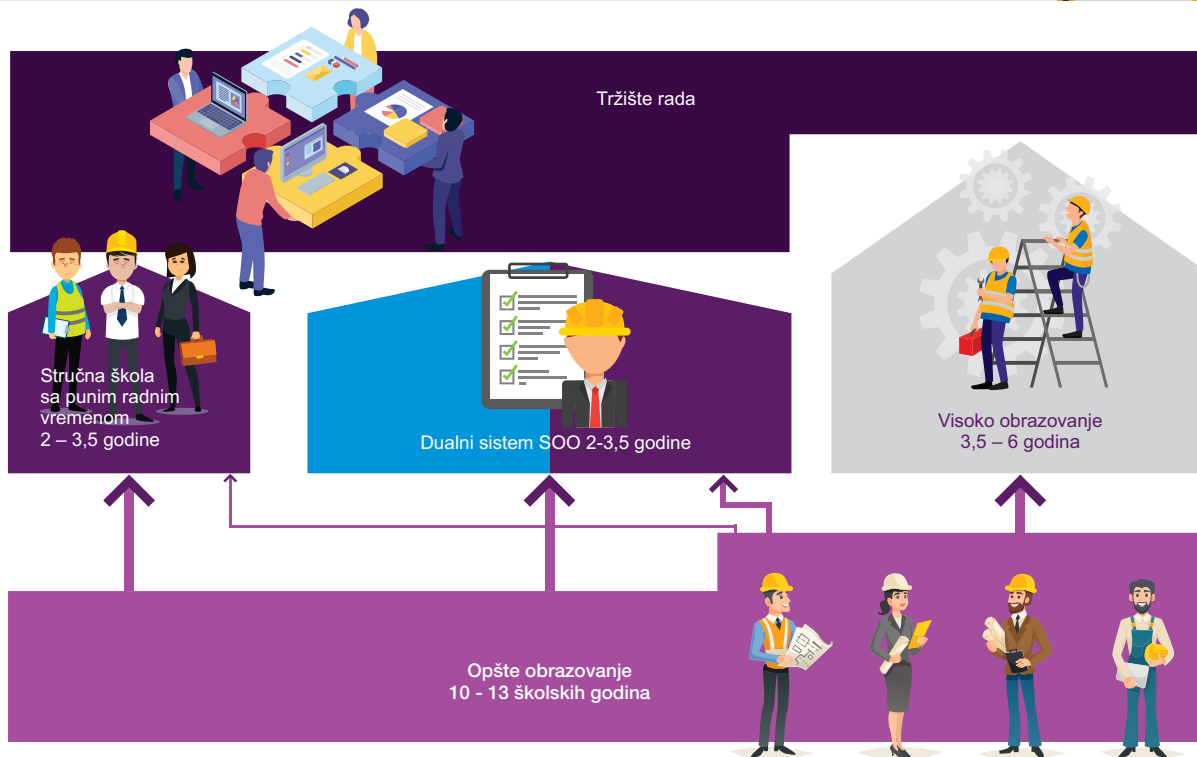
NEMAČKA ORGANIZACIJA ZAPOSLENIH ZA STRUČNO OBRAZOVANJE I DALJE OSPOSBLJAVANJE

➤ Politika stručnog obrazovanja i osposobljavanja	Stavovi prema osnovnim temama i aktuelnim temama u oblasti stručnog obrazovanja i daljeg osposobljavanja.
➤ Odnosi s javnošću i aktivnosti	Konferencije, radionice, tehničke debate, praktični inputi, tematski rad, dokumentacija, informacije o stručnom obrazovanju i daljem osposobljavanju.
➤ Pravila osposobljavanja	Modernizacija pravila o osposobljavanju Nova pravila za stručno obrazovanje i dalje osposobljavanje.

Dualno SOO: zajednički put do zaposlenja

Dualno SOO: zajednički put do zaposlenja

Oko 831.800
osoba godišnje
napušta školu

➔ Dualno SOO:
oko 495.000

➔ Univerzitet:
oko 514.000

➔ Škole za SOO:
oko 228.000

➔ Drugi....

Oko 495.000
novih pripravnika
godišnje

Ugovori za
osposobljavanje
2 – 3,5 godine

**330
Zanimanja**

Industrija

trgovina

rukotvorine

Ukratko – Kako funkcioniše Dualno SOO

- Potpisivanje ugovora
o osposobljavanju

- Učenje u procesu rada
i nezavisno ispitivanje

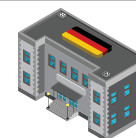
- Zainteresovane strane podržavaju
i osiguravaju kvalitet Dualnog
SOO konsenzusom

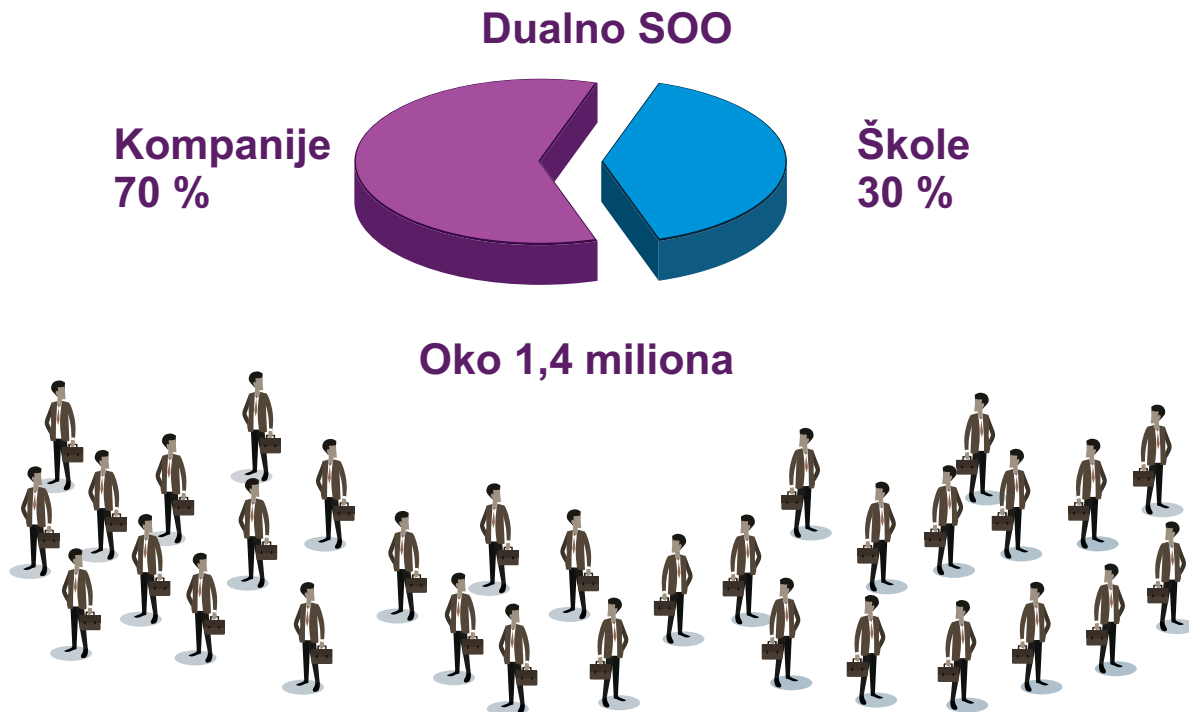
- Standardi za Dualno SOO su nacionalni,
ažurirani i podsticani od potražnji

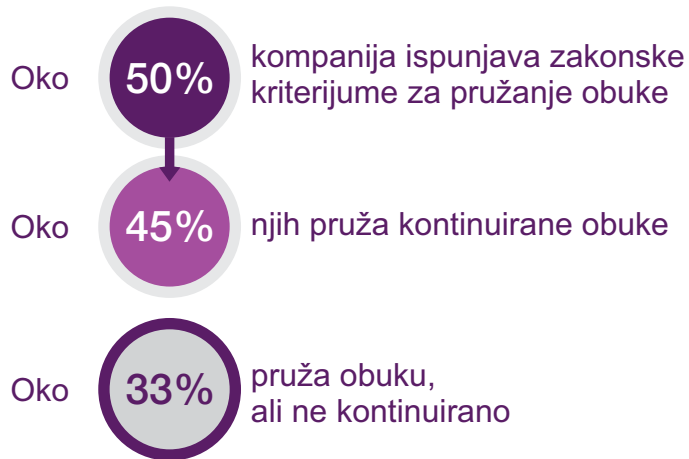
- Dualno SOO uključeno je u pravni okvir,
Akt o stručnom osposobljavanju

Ukratko – Kako funkcioniše Dualno SOO

Kompanije uključene u Dualno SOO

662.000 Certifikovanih trenera
u kompanijama

Kompanije uključene u Dualno SOO

do
9 radnika

38%

kompanija
pruža obuku

do
49 radnika

68%

kompanija
pruža obuku

do
500 radnika

87%

kompanija
pruža obuku

500+
radnika

96%

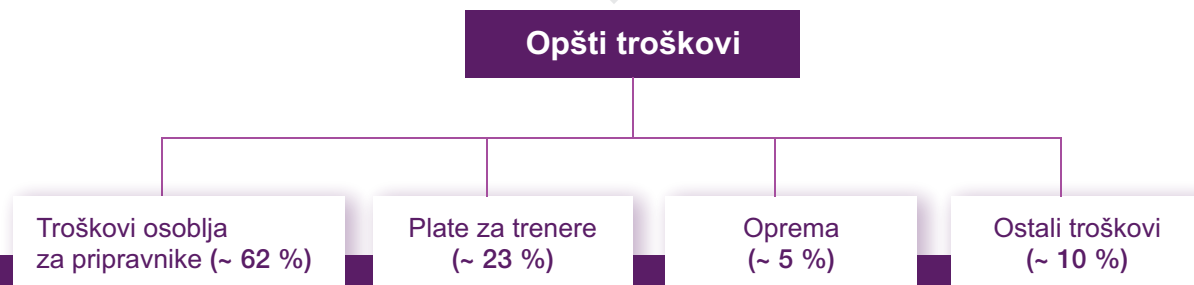
kompanija
pruža obuku

**Veliki deo obuke
se organizuje od
PSP-a**

Burimi:
Raporti i arsimit profesional

Troškovi

Koristi

Troškovi i koristi za kompanije

Zašto Dualno SOO funkcioniše u Nemačkoj

- DUGA ISTORIJA Dualnog SOO
- Visoko razvijena ekonomska struktura rezultira velikom potražnjom tržišta za kvalifikovanim radnicima
- Snažna mala i srednja preduzeća (MSP)
- Interesovanje, posvećenost i sposobnost kompanija da održavaju obuku
- Kompetentna i snažna zastupljenost interesa poslodavaca i zaposlenih (komore organizacija/sindikati radnika)
- Široko prihvatanje standarda SOO kroz snažno učešće socijalnih partnera u SOO i kulturi zajedničkog angažovanja
- Snažni regulatorni kapaciteti vlade
- Kompetentni nastavnici i treneri za SOO
- Opšti obrazovni sistem priprema mlade za SOO

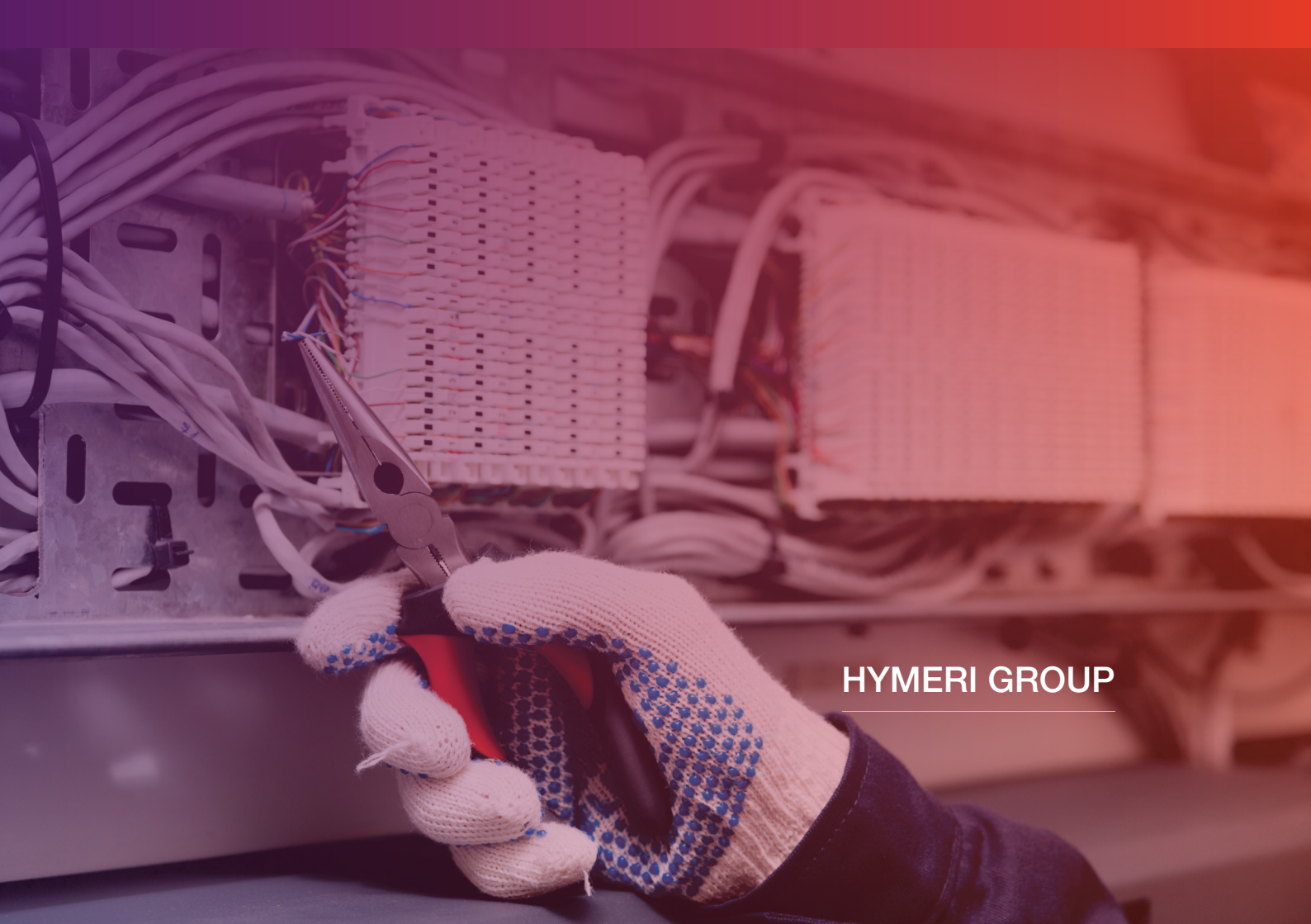
Socijalna održivost

	Jugendarbeitslosenquote			Anteil der erwerbslosen Jugendlichen an der gleichaltrigen Bevölkerung		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
EU-28	22,2	20,3	18,7	9,2	8,4	7,7
Euroraum (ER-19)	23,8	22,4	20,9	9,5	8,8	8,2
Belgien	23,2	22,1	20,1	7,0	6,6	5,7
Bulgarien	23,8	21,6	17,2	6,5	5,6	4,1
Tsch. Republik	15,9	12,6	10,5	5,1	4,1	3,4
Dänemark	12,6	10,8	12,0	7,8	6,7	7,9
Deutschland	7,7	7,2	7,0	3,9	3,6	3,5
Estland	15,0	13,1	13,4	5,9	5,5	5,8
Irland	23,9	20,9	17,2	8,9	7,6	6,7
Griechenland	52,4	49,8	47,3	14,7	12,9	11,7
Spanien	53,2	48,3	44,4	19,0	16,8	14,7
Frankreich	24,2	24,7	24,6	8,7	9,0	9,0
Kroatien	44,9	42,3	31,1	15,3	14,0	11,6
Italien	42,7	40,3	37,8	11,6	10,6	10,0
Zypern	36,0	32,8	29,1	14,5	12,4	10,7
Lettland	19,6	16,3	17,3	7,9	6,7	6,9
Litauen	19,3	16,3	14,5	6,6	5,5	5,1
Luxemburg	22,3	16,6	19,2	6,0	6,1	5,8
Ungarn	20,4	17,3	12,9	6,0	5,4	4,2
Malta	11,7	11,8	11,1	6,1	6,1	5,7
Niederlande	12,7	11,3	10,8	8,6	7,7	7,4
Österreich	10,3	10,6	11,2	6,0	6,1	6,5
Polen	23,9	20,8	17,7	8,1	6,8	6,1
Portugal	34,7	32,0	28,2	11,9	10,7	9,3
Rumänien	24,0	21,7	20,6	7,1	6,8	5,8
Slowenien	20,2	16,3	15,2	6,8	5,8	5,1
Slowakei	29,7	26,5	22,2	9,2	8,4	7,2
Finnland	20,5	22,4	20,1	10,7	11,7	10,5
Schweden	22,9	20,4	18,9	12,7	11,2	10,4
Ver. Königreich	17,0	14,6	13,0	9,8	8,6	7,6
Island	10,0	8,8	6,5	7,7	7,1	5,4
Norwegen	7,9	9,9	10,9	4,3	5,5	6,1
Türkei	18,0	18,6	19,6	7,3	7,7	8,2
Japan	6,2	5,5	5,1	·	·	·
Vereinigte Staaten	13,4	11,6	10,4	·	·	·

Quelle: Eurostat (Online-Datencode: une_rt_a)

BE-28:
18,7%

Gjermani:
7,0%

HYMERI GROUP

Hysni Ymeri, Hymeri & Kleeman

Hymeri Group

Videvši i osećajući prepreke na koje se naišlo u održivosti i razvoju biznisa na tržištu rada na Kosovu, kao i visok nivo nezaposlenosti mladih ovde, došla je ideja o otvaranju centra za obuku u cilju razvoja naših kapaciteta, dakle za obuku i osposobljavanje za rad kvalifikovanih radnika u određenim smerovima industrije u kojoj poslujemo. Međutim, sa razvojem kapaciteta Centra, sada se pružaju obuke i osposobljavanje za različite smerove za sve kandidate, ne samo za potrebe naše kompanije već i za potrebe tržišta. Mi smo kao grupa posvećeni promovisanju i unapređenju znanja

stvaranjem prostora koji će biti direktno u funkciji daljeg razvoja tržišta rada.

Obuka koju pruža Centar za obuku MEISTER omogućava kandidatima da razviju praktični i teorijski deo:

- Električnih instalacija,
- Sanitarija i
- Mehatronike.

Tako, kandidat može dotaći stvari, videti pravi posao koji se dešava u kompaniji i biti asistent

projekata, i da istovremeno prima platu za svoje lične potrebe. Nakon perioda od 9 meseci, oni mogu dobiti i radno mesto sa konkurentnom platom na tržištu.

Praksa je sistem obuke za radnike u određenoj profesiji. Praktikanti grade svoju karijeru putem vežbi. Veći deo obuke održava se radeći za poslodavca, koji pomaže pripravicima da nauče zanat u zamenu za njihov rad za određeni period nakon obuke. Korist kandidata iz centra za obuku nakon završetka obuke je njegovo stručno usavršavanje, tako da bude spreman da radi samostalno u datom smeru, obezbedi radno mesto, nauči organizacionu kulturu rada u privatnom preduzeću, da razvija lične upravljačke veštine i samoinicijativu, i osećati se korisnom i osobom od integriteta. Međutim, brojni rezultati naglašavaju činjenicu da slabe veštine radne snage nisu samo rezultat neefikasnosti na radnom mestu, tako da bi poboljšanje opšteg obrazovanja i ranog obrazovanja trebalo da bude prioritet za relevantne institucije.

Slabosti u obrazovnom sistemu mogu ograničiti sposobnost institucija formalnog obrazovanja da utiču na veštine potrebne za tržište rada. Slabe veštine radnika i koje nisu u skladu sa njihovim

radnim mestima čine još jedan deo izazova u tom pogledu.

Još jedan izazov, ali ne i manje važan, je kultura ili mentalitet naših porodica prema stručnom osposobljavanju i pritisak roditelja na decu da pohađaju univerzitetsko obrazovanje. Uprkos tome, od roditelja i porodica se očekuje da podrže i ohrabre decu da razviju svoje karijere kroz centre za stručno osposobljavanje. Profesionalne javne škole na Kosovu treba da obezbede kombinaciju obuke i prakse. Nažalost, zbog nedostatka infrastrukture i sporazuma sa poslovnim kompanijama, većina ovih škola zapravo ne pruža praktičan rad. U tom smislu, jačanje saradnje između profesionalnih škola, preduzeća i privatnih donatora ili stranih organizacija je jedan od ključnih faktora koji utiču na razvoj i rast istinskih centara za obuku. Stoga, treba da se zahvalimo našim donatorima, kao što su ADA, GIZ, HELVETAS, za finansijsku i organizacionu podršku koju su nam pružili, kako bi danas imali sve kapacitete za profesionalnu obuku i osposobljavanje osoblja.

Frank Hantke
FES Prishtina

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

**Ideja za
napredni sistem stručnog
obrazovanja na Kosovu**

O trenutnoj situaciji stručnog obrazovanja

Stručno obrazovanje bez perspektive

- U principu, stručno obrazovanje na Kosovu do sada nije prilagođeno potrebama tržišta rada !
- Ovo se odnosi na sve nivoe: univerzitete, stručne škole, gimnazije, srednje škole, osnovne škole

Zastareli nastavni sadržaji, loša oprema

- Školska oprema je u većini slučajeva veoma loša!
- Nastavni sadržaji su zastareli i malo «orijentisani na proces.»
- znači, oni daju vrlo malo veština koje se mogu praktično koristiti u profesiji, ili na osnovu kojih se može razviti smisljena profesija.

Nema savetovanja – Pogrešna obećanja

- Učenici i njihovi roditelji se ne savetuju. Ovo se odnosi kako na sposobnost postizanja rezultata i talenta, tako i na mogućnosti koje su dostupne za određeni smer u profesionalnom svetu.
- Dosadašnja Ponuda visokog obrazovanja fokusirana je gotovo isključivo samo na univerzitete – često bez pažnje na kvalitet.

Profesionalni ćorsokak nakon školovanja

- Tako, puno mladih su gurnuti u ćorsokak: misle da je studiranje najbolja mogućnost, a onda očajavaju i ne pronalaze posao
- Mnogi mladi su studirali u pogrešnom smeru, iako su zapravo imali drugačija interesovanja

Šta je potrebno?

- Istraživanje ekonomskih sektora sa razvojnim potencijalom, kao što su:
  - Turizam/Prostorno planiranje
  - Poljoprivredna proizvodnja i prerada
  - Usluge, privatna i javna administracija
  - Proizvodnja i distribucija električne energije
  - Laka industrija, kao što je: proizvodnja i prerada tekstila, kožna industrija
  - Mineralna dobra, retki minerali

Dakle, koje su kvalifikacije potrebne tržištu rada?

- Istraživanje kvalifikacija potrebnih u pomenutim oblastima – od najnižih do najviših profila: od običnih radnika do kvalifikovanog profesionalnog vodstva

Zašto dobro stručno obrazovanje može biti dobra opcija studiranja?

➤ Ko šta može najbolje učiniti?

— Ne svi žele da studiraju

— Ne svi mogu da studiraju

— Mnogi imaju druge talente

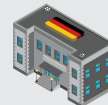

— Svaki prema svojim sposobnostima i željama

— Takođe bi trebalo da bude usmereno i prema zahtevima i mogućnostima tržišta rada

---

Primer:

➤ Kuća se ne može graditi samo sa arhitektima - za to je potreban samo jedan!

➤ Ali potrebni su i mnogi drugi profesionalni radnici:

- zidari
  - limari
  - električari
  - itd.
-

➤ Jer samo sa menadžerima i bez profesionalnih radnika ne funkcioniše

---

Šta obezbeđuje tvoju budućnost? Ti o tome odlučuješ!

- Srećan kao
kvalifikovani radnik, ili

- ... očajan kao
nezaposleni akademik

Svaka razvijena ekonomija zasniva se na dobro kvalifikovanim radnicima

- Za razvoj dobrih proizvoda i dobru ponudu usluga neophodni su dobro kvalifikovani radnici
- Kvalifikovani profesionalni rad donosi i sigurnu platu
- Sigurna plata nudi izgleda za budućnost

U principu, profesionalno
orijentisano obrazovanje
moralo bi da ima dva stuba:

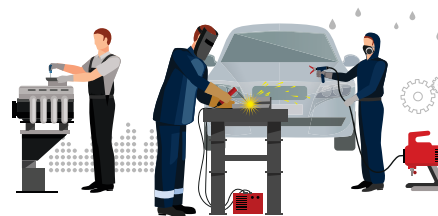
Praksu

Teoriju

PREDUZEĆE

STRUČNA ŠKOLA

U principu, profesionalno orijentisano
obrazovanje moralo bi da ima tri partnera:

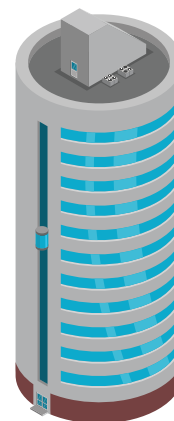
Zašto poslodavci?

- Njima su potrebni kvalifikovani radnici
- Oni znaju šta treba naučiti
- Oni mogu ponuditi mesto učenja za praksu
- Oni preuzimaju odgovornost za dobar razvoj ekonomije

Zašto država?

- Država pruža dobre okvirne uslove za razvoj privrede
- Država – zajedno sa ekonomijom – definiše propise stručnog obrazovanje i sertifikaciju
- Država je odgovorna za škole i njihove nastavnike
- Država je odgovorna za politike tržišta rada – odnosno za profesionalno savetovanje i usmeravanje

Zašto škole, nastavnici i učenici?

- Škole se finansiraju iz države
- Škole moraju usko sarađivati sa ekonomijom
- Nastavnici moraju da steknu dobro obrazovanje
- Učenici imaju potreba za dobrim obrazovanjem u preduzeću i opšte priznati sertifikat

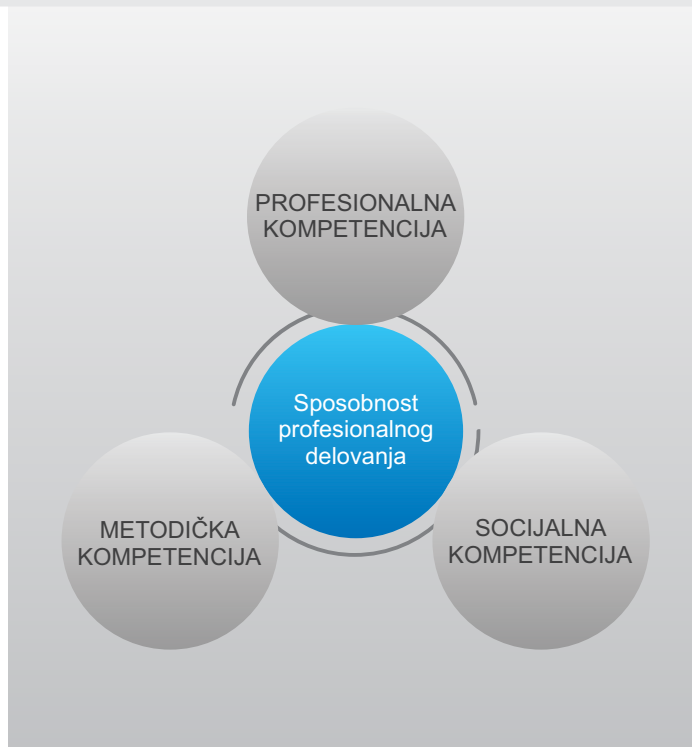
DRŽAVA

Zakoni
Propisi
Nastavni planovi
i programi

Preduzeća poslodavaca
u kojima se dovija nastava
Ugovori o stručnom
obrazovanju
Planovi stručnog
obrazovanja

Kancelarije koje
učestvuju, poput komora
Kontrola
Primena pravila

U dobro stručno obrazovanje spadaju

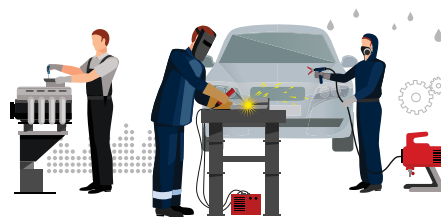

Dakle, šta je potrebno?

- Istraživanje potreba na tržištu rada
– danas i sutra
- Koordinirana saradnja između politike, ekonomije
i škola radi razvoja nacionalno priznatih smerova stručnog obrazovanja
- Opšte-nacionalna mreža centara javnog stručnog obrazovanja
sa dobro kvalifikovanim nastavnicima
- Promovisanje stručnog obrazovanja kao dobra alternativa studiranju
- Neometan pristup za sve zainteresovane mlade ljude
- Obilna ekonomska ponuda u saradnji sa školama za mesta
obrazovanja orijentisano na prakse
- Dobro stručno savetovanje u školama i univerzitetima,
u saradnji sa agencijom za zapošljavanja (NES)

SAVREMENA ŠKOLA

DUALNI SISTEM

POSLOJ ZA SVE

SREĆNA MLADOST

STRUČNO OBRAZOVANJE I BUDUĆNOST MLADIH – OSNOVNI ZADATAK SINDIKATA

Ansgar Klinger

Stručno obrazovanje i budućnost mladih – osnovni zadatak sindikata

Stručno obrazovanje je ključno područje za sindikate. Osnovni smisao toga je da obrazovanje uopšte i stručno obrazovanje posebno imaju presudan uticaj na životnu i profesionalnu perspektivu ljudi. Budući da su sindikati često organizovani po sektorima, tj. po profesionalnom obimu, npr. metalna i elektro polja, hemijski sektor itd. imaju posebna ovlašćenja i odgovornosti za profesije

zastupljene u tim sektorima. Poslodavci su takođe organizovani u sektorska udruženja, npr. za metalnu i elektro industriju, za hemijsku industriju itd. i predstavljaju posebno znanje i odgovornost za profesije zastupljene u svojim sektorima. Presudni impulsi za životne i radne uslove zaposlenih prenose se preko zanimanja i razvoj. Stoga je stručno obrazovanje mladih, kao i napredno obrazovanje zaposlenih

najvažniji zadatak sindikata; kompetencije koje su stekli sindikati u ovoj oblasti takođe predstavljaju važnu motivaciju za zaposlene da postanu članovi sindikata.

U Nemačkoj su kroz Zakon o stručnom obrazovanju, usvojen 1969. godine, prava i obaveze u oblasti stručnog obrazovanja standardizovani i definisani kriterijumi za kompetentnost i kriterijumi podobnosti centara za stručno obrazovanje. Prvi put je osnovan poseban institut, današnji Federalni zavod za stručno obrazovanje, koji je utvrdio javnu odgovornost za stručno obrazovanje i definisao takozvano socijalno partnerstvo između sindikata i udruženja poslodavaca u stručnom obrazovanju. Tako Federalni zavod takođe organizuje takozvano restrukturiranje zanimanja - zanimanja i srodna stručna sprema kontinuirano se prilagođavaju tehničkom i ekonomskom razvoju tokom godina ili decenija. U proces su, pored nadležnih ministarstava, uključeni i stručnjaci, pre svega kao predstavnici sindikata i udruženja poslodavaca. Zajedno i dogovorom osmišljavaju restrukturiranje profesija i to je upravo preduslov za njihovo priznanje. Nakon što "glavna komisija" Federalnog zavoda,

"Parlament stručnog obrazovanja", koji čine predstavnici sindikata, poslodavaca i države, odobrava restrukturiranje obrazovanja, odnosno stručne spreme, sprovodi ga vlada. Propisi i socijalno partnerstvo dve su važne odrednice stručnog obrazovanja u Nemačkoj i iz moje perspektive "uspeh" za visoki ugled stručnog obrazovanja u zemlji.

Nedavno je u Nemačkoj usvojena "Nacionalna strategija za napredno obrazovanje", u kojoj su sindikati, zajedno sa poslodavcima i vladom, uz posvećenost profesionalnom obrazovanju, radili i na poboljšanju naprednog stručnog obrazovanja u okviru socijalnog partnerstva.

Ansgar Klinger, član Izvršnog odbora direktora Sindikata obrazovanja i nauke (Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft), stručnog obrazovanja i naprednog obrazovanja

DUALNA NASTAVA U STRUČNIM ŠKOLAMA

ISUF ÇALAJ

DIREKTOR SREDNJE TEHNIČKE
ŠKOLE (SHMT/STŠ)
“PJETËR BOGDANI”, UROŠEVAC

Dualna nastava u stručnim školama

➤ Dualno obrazovanje je modalitet SOO-a koji se pruža u stručnim školama u nekoliko evropskih zemalja, uglavnom u zemljama njemačkog govornog područja, i pokazalo se da je prilično uspешan.

➤ Dualni sistem u srednjem stručnom obrazovanju priprema učenike dovoljno dobro da uđu na tržište rada.

➤ Ovaj sistem stvara blisku vezu između škola i biznisa, jer nakon završetka školovanja učenici stiču sposobnosti i veštine vezane za rad.

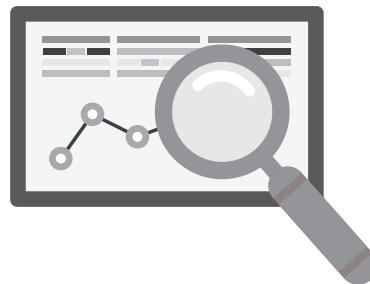

Da bi imali jasniji stav kako profesionalne škole na Kosovu moraju biti partneri u dualnom obrazovnom sistemu, pokušao sam da shvatim sledeće:

- Kako se dualno učenje karakteriše u Njemačkoj?
-

- Kako je jedan deo nastavnika stručnih škola dao mišljenje za implementaciju dualne nastave na Kosovu (preuzeto iz I.P.)?
-

Dualni sistem SO u Nemačkoj ima sledeće karakteristike:

- Zajednička odgovornost javnog i privatnog sektora vezana za SO;
- Stručno obrazovanje se realizuje u preduzećima ili specijalizovanim centrima za obuku (za praktični deo kurikuluma, što je 70%) i u stručnim školama (teorijski deo kurikuluma, što je 30%);
- Dualni sistem je razvijen koncept na saveznom nivou, sa obaveznim pravnim okvirom za sve predmete;
- Socijalni partneri daju svoj doprinos razvoju i usvajanju stručnih kvalifikacija, kao i ocenjivanju i sertifikaciju učenika;
- Učenici se smatraju zaposlenima u preduzeću sve dok nastavljaju kvalifikacija u dualni sistem.

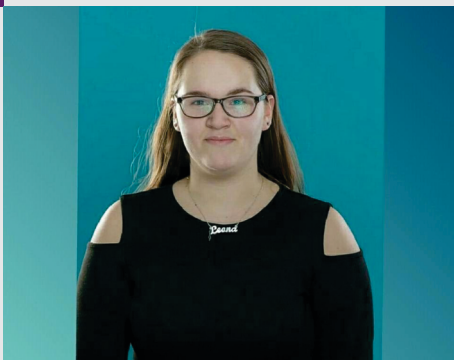
Što se tiče mišljenja nastavnika o dualnom obrazovnom sistemu na Kosovu, mislim da neki odgovori nastavnika nisu zasnovani na znanju, već su samo formalno popunili upitnike, tako da se ne čini pouzdanim izvući zaključak iz ovih upitnika.

Što se tiče implementacije dualnog obrazovanja na Kosovu, mislim da ovaj sistem može da počne da se sprovodi samo ako se obavljaju odgovarajuće pripreme, i to u nekoliko profila, bez uključivanja desetog razreda, koje može da apsorbuje tržište rada na Kosovu. Na Kosovu nemamo velike kompanije koje mogu da uključe veliki broj učenika, tako da raspoređivanje učenika istog profila u različitim kompanijama ne

pruža jednake mogućnosti osposobljavanja za učenike. Velika većina kompanija je komercijalna i popravljачka nego proizvodna, nemaju neki kadar koji bi pravilno prepoznao metodologije nastave, i zato će ovo malo pomoći u izradi nastavnog plana i programa i proceni učenika.

Pre nego što će se početi sa primenom dualnog sistema učenja, koji je više nego neophodan za neke profile, potrebno je takođe obaviti pravu reorganizaciju SO-a.

Leona Jahiri

učenica stručne škole

Zdravo,

Ja sam Leona Jahiri iz grada Uroševca. Upravo sam završila srednju školu u Centru za kompetencije, odsek Asistenta sigurnosti hrane i dijeta.

Po završetku osnovne škole bila sam u dilemi kuda nastaviti svoj put. Kao i sve moje vršnjakinje, mislila sam da ću ići u opštu gimnaziju.

Ali pitala sam se šta bih radila nakon tri godine. Veliki procenat mladih ljudi završio je školovanje u ovim školama, ali na kraju nisu

postigli mnogo uspeha i niti su pronašli slobodna radna mesta, jer je broj diplomiranih u tim školama veoma visok.

Imala sam još jednu drugu opciju: da nastavim školovanje u srednjoj stručnoj školi. Međutim, kad god slušate o profesionalnim školama, obično se potcenjuju i nemaju neku posebnu podršku. Nakon što sam istraživala za srednje škole, shvatila sam da je srednja stručna škola poprilično dobra škola, jer te uči zanatu koji si odabrao i istovremeno i napredujete. Naša budućnost će biti takva da će postojati potreba za profesionalnim ljudima iz različitih oblasti koji znaju kako da dobro rade određeni posao.

Verujte da za nas ima daleko više slobodnih radnih mesta nego za druge učenike. Završetkom ove škole možete postati nezavisan i imati profesiju koju ćete obaviti u budućnosti. Stoga, moja poruka za sve učenike koji se upisuju u srednje škole je da daju važnost stručnim školama. Upišite se u ove škole i otvorite sebi vrata za budućnost.

**"DOBRA BUDUĆNOST
ZA NAŠU DECU NE ZNAČI
NUŽNO I AKADEMSKE STUDIJE."**

Havushe Bajrami Bunjaku,

majka, Savet roditelja

"Dobra budućnost za našu decu ne znači nužno i akademske studije."

Seite von Poštovani,

Zahvaljujem vam se na uvažavanju prema Savetu roditelja, na izraženoj spremnosti na saradnju i na datom prostoru da izrazimo našu zabrinutost i dajemo preporuke.

Ne želim da se mnogo širim na ovu temu, jer ste uradili dovoljno istraživanja i studija, a na ovo

konferenciji čula sam mnogo važnih informacija. Zato je vaš projekat za pohvalu.

Kao što sam rekla i tog dana, i u ovom pismu izražavam svoje mišljenje o stručnom obrazovanju na Kosovu, kako iz perspektive roditelja, u ovom slučaju majke, takođe i poslodavca, u ovom slučaju preduzetnika. Sa stanovišta roditelja, situacija je bolna jer

nema majke koja podiže dete, obrazuje ga i na kraju želi da dete napusti zemlju, imajući kao jedini razlog - bolji život. Nisam za to da niko traži posao ili obrazovanje u inostranstvu, ali ova situacija je zabrinjavajuća, jer svi odlaze. Ako jednu zemlju napuštaju mladi, to je bolno za roditelje i za celu zemlju.

Ali, sa druge strane, ako se zapitamo kakvih mogućnosti pruža zemlja za zapošljavanje i perspektivu, situacija je zabrinjavajuća. A ako ga pogledam iz perspektive preduzetnika, na Kosovu imamo novu aktivnost - prerađu lekovitog i aromatičnog bilja u organske čajeve i aromatična ulja. A ova nova aktivnost zahteva i novu prerađivačku liniju, ali ovde nailazimo na prepreke. Već tri meseca vodimo projekat i kupili smo uređaj za ekstrakciju lekovitog i aromatičnog bilja, ali nemamo profesionalaca koji bi demonstrirali i radili sa ovim uređajem. Prošle godine moja kćerka je završila osnovnu školu i moja želja je bila da upiše poljoprivredu, jer imamo porodični biznis i potrebno nam je novo osoblje, ali nisam mogla da ubedim svoju kćer, jer u ovu školu idu učenici koji nemaju dobar uspeh.

I ovde se postavlja pitanje - kako učenici u ovim školama mogu da postignu rezultate kada uče samo teoriju, i ne obavljaju praktičan rad, i kako promeniti stručne škole kako bi svake godine pripremale kadrove za zapošljavanje. Ista je situacija i sa drugom kćerkom, koja očekuje da se ove godine upiše u desetom razredu, budući da je i ona izabrala da nastavi u gimnaziji.

Po mišljenju roditelja, stručne škole bi trebale u potpunosti izmeniti nastavne planove i programe i pripremiti osoblje koje se, pored teorijske nastave, uključuje i u praktični rad. Iz obavljenih istraživanja je dokazano da postoji potražnja za radnicima koji se jedino sa stručnim obrazovanjem i zanatom mogu zaposliti i profesionalno obavljati posao, dok sa druge strane postoje vrlo kvalifikovani radnici koji rade za jedno radno mesto. Na primer, pravnik radi kao konobar, vaspitačica radi kao prodavač, a ekonomista radi kao vozač. To je zabrinjavajuće, jer niko od njih nije pripremljen za tu profesiju, ali je prisiljen da radi. Ali čak i ako im se pruži prilika da odu da rade u inostranstvo, onda pravnik ne može naći posao advokata ili sudije u drugoj zemlji, već mora raditi u građevinarstvu. Iako je završio

gimnaziju, a potom i fakultet, ostaje u zanatskom radu.

Zato je vreme da se interveniše, kako mladi ne bi uzaludno proveli svoje vreme u studijama, jer im to nije potrebno za budućnost; naravno, reč je za one učenike koji imaju sklonosti da se bave zanatom.

Erza Plava

FES

Kroz krugove diskusija, konferencija je okupila predstavnike različitih učesnika u zajedničkim razgovorima. U nastavku Erza Plava daje

sažetak zanimljivih diskusija, koje je moderirala Jeta Xharra.

DISKUSIJA

„OPŠTI USLOVI I ISKUSTVA STRUČNOG OBRAZOVANJA NA KOSOVU“

ANSGAR KLINGER

*Član Izvršnog odbora direktora
Sindikata za obrazovanje i nauku GEW*

Svi moramo da radimo zajedno i delimo odgovornost!

Tokom zajedničke konferencije razgovaralo se o opštim uslovima stručnog obrazovanja na Kosovu iz različitih perspektiva učesnika. Ansgar Klinger (Sindikat obrazovanja i nauke u Nemačkoj) naglasio je da je u Nemačkoj stručno obrazovanje dobro uspostavljen sistem, s obzirom da je postao javna odgovornost i sarađuje sa socijalnim partnerstvima. Prema njegovim rečima, obe je važno za prihvatanje stručnog obrazovanja u društvu.

BEDRI XHAFA

*Direktor Kosovske agencije
za promociju zapošljavanja*

Sprovođenje traje više od deset godina!

Bedri Xhafa (direktor Kosovske agencije za promociju zapošljavanja) složio se da je dualni sistem u Nemačkoj veoma uspešan, ali da će trebati više od deset godina da se on sprovede na Kosovu, čak i ako bi bio savršeno razrađen.

ISUF ÇALAJ

*Direktor stručne
škole "Pjeter Bogdani"*

Potrebna nam je veća podrška roditelja!

Stručne škole su poboljšale situaciju na Kosovu, rekao je Isuf Qala (Direktor stručne škole "Pjeter Bogdani"), ali još uvek nedostaje podrška roditelja i partnera, ili društva da pošalju svoju decu u stručne škole..

KEMAJL ZARIQI

*Direktor fabrike
alata "Plus"*

Bez stručnog obrazovanja nedostaju nam kvalifikovani radnici!

To izaziva nedostatak kvalifikovane radne snage u mnogim profesionalnim i industrijskim oblastima, sa čim se suočava i Kemajl Zariqi (direktor fabrike alata "Plus") u svojoj kompaniji. Preporučio je povećan angažman u obuci mladih, posebno nastavnika.

HAVUSHE BUNJAKU

Savet roditelja Prištine

**Više škola stručnog obrazovanja
u svim opštinama kako bi pripremile
mlade za tržište rada!**

Havushe Bunjaku (Savet roditelja Prištine) naglasila je potrebu za promenama u obrazovnom sistemu, ali i mentalitetu građana na Kosovu. Predložila je promenu nastavnog plana i programa, podržavanje stručnih škola u različitim opštinama i pripremu mladih Kosova za tržište rada. Kao roditelj, ona ne želi da njena deca diplomiraju i ne pronađu posao, iako se odlazak na univerzitetu smatra ciljem, dok odabiranje stručne škole sramotom.

ELHAMI KADIRI

*Učenik stručne škole
u Meister Training Centru*

**Nisam hteo da završim bez posla, pa
sam izabrao dualni sistem obrazovanja!**

Elham Kadiri (učenik stručne škole u Meister Training Centru) imao je isti strah od nezaposlenosti, ili kao konobar sa diplomom, pa je odlučio da učestvuje u dualnom sistemu obrazovanja i sada je u Centru za obuku Preduzeća Hymeri & Kleman.

DISKUSIJA

"Budućnost stručnog obrazovanja na Kosovu"

Svi učesnici složili su se da sistem stručnog obrazovanja na Kosovu treba da napreduje, a mentalitet u zemlji treba promeniti. Nije efikasno poslati sve mlade na univerzitete. Umesto toga, treba im pružiti podršku da pohađaju stručne škole i da se pripreme za tržište rada na Kosovu.

JULIA BECKER

GIZ Kosovo

**Veliki broj donatora nije u stanju uspostaviti pravilo!
Način razmišljanja na Kosovu je još jedan problem.**

Druga diskusija konferencije razmatrala je budućnosti stručnog obrazovanja na Kosovu. Julia Becker (GIZ Kosovo) je objasnila da veliki broj donatora na Kosovu nije u stanju da reguliše obrazovni sistem, jer ovo pitanje ima više veze sa načinom razmišljanja. Da bi se mladima pružila podrška u izboru stručne škole, treba dati dobre primere koji su postigli uspeh na tržištu rada, nakon završetka stručne škole.

Štaviše, Becker je preporučila regrutaciju samih nastavnika i za trenere stručnih škola koji imaju dobre veštine vođenja i usmeravanja u cilju poboljšanja imidža stručnih škola.

FRANK HANTKE

FES Priština

**Mladi ne moraju uvek da slede savete svojih roditelja!
Oni treba više da učine ono što žele za sebe!**

Frank Hantke (FES Kosovo) bavio se još jednim problemom načina razmišljanja na Kosovu. Mnogi mladi slede svoje roditelje i porodice i ne rade ono što žele, ili ono za šta imaju talent. Škole bi se više trebale usredotočiti na otkrivanje talenata mladih i pružanje im prilika da postignu ono što žele na tržištu rada.

VALBONA FETIU MJEKU

Ministarstvo obrazovanja Kosova

Škole ne mogu same uspeti - potrebna im je saradnja sa biznisom!

Škole na Kosovu se poboljšavaju i novi nastavni plan i program će se primenjivati, izjavila je Valbona Fetiu Mjeku (Ministarstvo obrazovanja Kosova). Ona je dalje navela da nijedna škola ne može pripremiti učenike za sve profesije na tržištu rada. Saradnja sa industrijama i preduzećima, kao i njihovo uključivanje u obrazovni sistem, neophodni su kako bi mladi mogli da uđu na dobro kvalifikovano tržište rada.

ARBEN ZYMERI

Direktor u Meister Training Centru

Postoji potreba za obukom mladih, kako bi oni poboljšali svoj odnos prema radu!

Arben Zymeri (direktor u Meister Training Centru) dodao je da je ipak važno da se mladi takođe nauče da slede stroga pravila u centrima za obuku kako bi poboljšali svoj odnos prema radu.

Kosovo bi moglo imati svetlu budućnost sa mnogim talentovanim mladim ljudima - ali postoji potreba za strategijom zasnovanom na promeni obrazovnog sistema, koji bi bio orijentisan samo na tržište rada!

Nora Hasani (KDWV) je podvukla da demografska situacija na Kosovu predstavlja san ekonomiji mnogih drugih zemalja. Kosovo ima veliki broj mladih talentovanih radnika koji mogu da pokrenu ekonomiju Kosova ako postoji dobra strategija. Promenom obrazovnog sistema i mentaliteta građana, kao i poboljšanom saradnjom sa preduzećima, Kosovo bi moglo da ima svetlu budućnost za mlade i svoju ekonomiju, kroz stručno obrazovanje.

Jeta Xharra

Novinar

Promovisanje stručnog obrazovanja na Kosovu

Tokom jednodnevne konferencije o stručnom obrazovanju, najviše sam bila impresionirana činjenicom da smo razgovarali o tabuu koji smo postavili u našem društvu o tome kako društvo doživljava registraciju svoje dece u stručnim školama ili zanatskim školama. Otvoreno smo govorili o tome da se 'zanatske' škole na Kosovu tretiraju kao inferiorne škole, kao škole koje su kolevka za decu sa nižom inteligencijom, škole iz kojih se ljudi stide.

Upravo zbog toga, na konferenciji smo razgovarali o činjenici da na Kosovu imamo konobara sa nekoliko magistratura, dakle ohrabujemo našu decu da završe škole sa univerzitetskom diplomom do te mere da se studenti upišu da završe nekoliko magistratura, a izlaze neupotrebljivi za tržište rada.

Posebno me je impresionirala Havushe Bajrami Bunjaku, veliki proizvođač biljnih proizvoda,

koja je zapravo podržala i preporučila njenoj ćerki da studira poljoprivredu, ali stigma obrade zemljišta, potcenjivanje bavljenja poljoprivredom, to znači da ne možete biti ozbiljno tretirani od strane društva ili smatrati se kakvim 'intelektualcem'. To joj je onemogućilo da ubedi svoju ćerku da stekne znanje o poljoprivredi. Ovaj roditelj je otvoreno govorio o ovom problemu unutar svoje porodice, ilustrujući nama javnosti jedan takav slučaj koji pokazuje da čak i kada roditelji podrže obrazovanje u nekom zanatu, mladi ljudi će bežati od ovih stručnih škola.

S druge strane, tokom konferencije sam kao moderator predstavila neke statistike koje smo izvukli iz debata koje smo razvili na istu temu. Ovde smo pokazali da je više od 1,000 radnih mesta na Kosovu (sa 40% nezaposlenosti) trenutno otvoreno u oblasti industrije, ugostiteljstva, hrane, itd., a ta radna mesta nisu popunjena jer nema dovoljno ljudi na Kosovu, koji se obrazuju u odgovarajućim stručnim školama

Naravno, vredno je napomenuti da je tokom konferencije bilo reči i o uspešnim slučajevima, kao što je privatna kompanija koja se bavi

obukom mladih u popravci liftova, i bila sam impresionirana da većinu ljudi koje obučavaju odmah ih zaposle i nemaju ozbiljan problem u firmi sa migracijom kvalifikovanih ljudi u zapadne države. To me čini srećnom.

Razumljivo je da je podtekst ove konferencije takođe bila jedna od stvari koju sam sebi govorila tokom održavanja konferencije: "Donatori konferencije pomažu Kosovu da izgradi profesionalne škole, međutim ne završavaju li ti mladi ljudi upravo u onim zemljama koje finansiraju ovu konferenciju, a to je da mi obrazujemo ljude da zadrže tržište usluga u Evropi, a ne da razvijamo Kosovo; na primer, čitavi programi medicinskih tehničara koji se razvijaju na nekim privatnim univerzitetima obrazuju iste za izvoz, a ne za boravak na Kosovu. To me ne čini srećnom".

Međutim, činjenica da smo na konferenciji tretirali ove teme, koje su imale impresivan javni angažman, sa mnogo studenata, zvaničnika i školskih lidera koji su učestvovali u diskusiji i bili veoma animirani, pokazuje da je to tema koja je Kosovu vrlo potrebna. Glavna preporuka koja je proistekla, bila je, po meni, potreba prilagođavanja nastavnih planova i

programa kosovskim školama i univerzitetima Kosova za tržište rada na Kosovu. Još jedna stvar koju smo videli je slab nivo javnih profesionalnih škola u odnosu na privatne stručne škole koje su predstavljene na konferenciji; razlika u prezentacijama je bila kao noć i dan. To bi trebalo da se promeni u budućnosti, a donatorska ulaganja u javne škole treba da budu veća.

Anna Kontny

GIZ

Marigona Mustafa

OEGJK

Mevlyde Hyseni

FES

Završne reči u brošuri...

Kad smo konferenciju zatvorili u maju, mnogi su nas kontaktirali kako bi dobili više informacija. Svi su nas čestitali na zanimljivim priložima, koji su ih delom i iznenadili. Neki od njih su bili preduzetnici, roditelji ili i nastavnici. Ali bilo je još uvek vrlo malo od onih koji su u stvari pravi kontaktni partneri: mladi. Naravno da nismo očekivali da će se svet stručnog obrazovanja i

kosovsko tržište rada promeniti preko noći. Ali uspeali smo da utvrdimo da ima ili će ih biti mnogo onih koji žele da iz prve ruke dobiju više informacija - od poslodavaca, preduzetnika, nastavnika, apsolvlenata.

Poziv za razgovor sa vama u školama, preduzećima ili omladinskim centrima

Stoga, želimo da vam kroz ovu brošuru stavimo na raspolaganje informacije i preporuke, ali i da vas obavestimo da želimo da je iskoristimo u narednim mesecima da je donesemo tamo gde treba: U **škole**, gde želimo da kontaktiramo **roditelje, decu i nastavnike**, u preduzeća koja žele da dobiju detaljnija objašnjenja i detalje od kolega iz poslovne oblasti, ali i politike na svim nivoima - od ministarstava do opštinskih odbornika.

Sretni smo što dolazimo i uživamo u svim pitanjima ili zahtevima! Za ovo, molimo vas obratite se:

- **GIZ: Anna Kontny**, anna.kontny@giz.de
- **OEGJK: Marigona Mustafa**, marigona.mustafa@oegjk.org
- **FES: Mevlyde Hyseni**, mevlyde.hyseni@fes-kosovo.org

Možda ćete prve odgovore na pitanja koja imate o projektima dualnog stručnog obrazovanja, budućnosti obrazovanja, svetu rada i ekonomiji pronaći u sledećim informacijama.

**“Naša sirovina se zove obrazovanje-
za moderno stručno usavršavanje”**

28.08.2019

**“Naša sirovina se zove obrazovanje-
za moderno stručno usavršavanje”**

KOSOVA

we want
që duam
koju zelimo